

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Зварич О.І.

асистент,

ПВНЗ «Університет Короля Данила»

УТИЛІТАРИЗМ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ЙОГО ЧИННИКІВ

Теоретичні-практичні дослідження проблематики розвитку регіональної економіки привернули в останні роки увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Це обумовлено низкою причин: процесами глобалізації, які породжують паралельно і явище регіоналізації; децентралізацією у розподілі повноважень і фінансів між центром та регіонами, децентралізацією управління; трансформаційними процесами в економіці регіонів, особливо в постсоціалістичних країнах, що породжують нові функції регіону і нові завдання щодо їх інституційного забезпечення.

Інтуїтивне розуміння регіонального розвитку пов'язує його зміст зі збором позитивно сприйманих змін у визначеному просторі. Така інтерпретація, хоча й загальнозрозуміла, втім має низку невизначеностей, пов'язаних із окремим визначенням розвитку і регіону, а також значенням синтезу цих дефініцій в просторовому аспекті.

Розвиток в енциклопедичному трактуванні описується, як «процес руху від нижчого до вищого (до більших досягнень), в результаті чого відбувається зміна якості предмета, явища, діяльності, перехід до новішого, прогресивнішого» [1]. Складові цього визначення виразно вказують на «процесність» змін, на позитивних (якісних) перетвореннях визначених властивостей досліджуваного предмета, явища, діяльності.

Визначення розвитку в межах регіону зобов'язує до врахування певного простору (території, поверхні). В етимологічному трактуванні – це умовно виділений простір, який відрізняється від прилеглої території природними або набутими властивостями, але з точки зору економічної цей термін ототожнюється сьогодні з районом, областю, територією, частиною країни, що вирізняється сукупністю природних або історично складених економіко-географічних умов і національним складом населення [1]. Таким чином, можна констатувати, що підставою для вирізнення регіонів є природні, історичні передумови, культурні, адміністративні і політичні відношення, і, звичайно, економічна природа.

Такий підхід втім не дає можливості виокремити регіон урбанізований та регіон сільський, регіон традиційний та регіон сучасний, регіон етнічний та регіон демографічний тощо. Це пов'язано з тим, що об'єктивним критерієм такої ідентифікації регіонів не є ані займана площа, тому що функціонують

малі і великі регіони, ані гомогенність, тому що є однорідні і неоднорідні регіони з точки зору визначених для них властивостей.

Арбітраж делімітації регіонів підкреслює не тільки їх різноманітність, відмінні риси, але також прийнятий спосіб поділу простору: однокритеріальний (наприклад, щільність заселеності), багатоаспектний (наприклад, вартість промислової продукції і чисельність міського населення), структурний (територіальне співвідношення галузей економічної діяльності). У численності цих рішень і їх взаємних комбінацій за ключові критерії відокремлення регіонів приймаються фізично-географічні, економічно-просторові і адміністративні передумови.

В аналізі регіонального розвитку такого роду дослідження повинні опиратися і виходити з прагматичних міркувань, утилітарних поглядів (практичних вигод), врахування системних відношень. Прагматичний погляд пропонує дивитися на регіон в адміністративних категоріях, тобто в одиницях, виокремлених на найвищому рівні в територіальному поділі держави. В Україні це області, населення яких творить регіональні самоврядні спільноти. Проявом таких реляцій повинно бути сприяння економічній активності, підвищення конкурентоспроможності та інноваційності економіки, формування просторового порядку з одночасним збереженням культурної спадщини і природного середовища на користь майбутніх поколінь.

Ті цілі, хоча й стосуються різноманітних аспектів розвитку, фокусуються у визначеному просторі, і його межі не можуть реконструюватися з використанням інших критеріїв делімітації (наприклад, об'єднання чи однорідності регіонів з точки зору певних ознак, мережевих зв'язків, відцентрових сил тощо). Їх застосування було б рівнозначне дерегулюванню ідеї регіональних самоврядних спільнот і загального планування розвитку країни.

Таким чином, такі утилітарні погляди мають логічне пояснення: фактом залишається адміністративний поділ країни, і будь-які дослідження мають сенс і практичне застосування, коли відносяться до цих територіальних одиниць, а саме областей як регіонів.

Системне трактування регіону об'єднує спільноту, економіку і середовище в один цілісний і впорядкований уклад, який функціонує в рамках відособленого фрагмента простору. Компоненти цієї системи формують різноманітні зв'язки, що виникають із співіснування і співвідношення, і одночасно відкриті для зовнішніх (регіональних, державних і міжнародних) систем. У цій перспективі можна прийняти, що адміністративні, навіть гетерогенні регіони, об'єднує наявність єдиної концепції і спільних дій самоврядної спільноти.

Регіональний розвиток є багатовимірним і багатогранним процесом, який зазвичай розглядається з точки зору сукупності різних соціальних і економічних цілей. Насамперед, це синтез таких чинників, як: зростання виробництва і доходів; зміни в інституційній, соціальній і адміністративній структурі суспільства; зміни в суспільній свідомості; трансформація традицій і звичок.

Професор Решетило В.П. під розвитком регіону (території) розуміє насичення його (її) економічними об'єктами та зв'язками. Розвиток території безпосередньо зумовлений системною організацією відтворення ресурсів –

трудових, природних, матеріальних (капітальних), організаційних (підприємницьких), інформаційних, науково-технічних та ін. [2].

Професор Шелегеда Б.Г. зазначає, що рівень регіонального розвитку виступає критерієм ефективності функціонування регіону, що створює базу і є важливим джерелом підвищення якості життя населення країни. Коли параметри кількісних показників регіонального розвитку перевищують запланований або нормативний рівень стану аналогічних систем, можна дійти висновку про ефективне функціонування регіональних систем. При цьому порівняльний міжрегіональний аналіз рівня розвитку сприятиме більш повному підтвердженню ефективності регіонального відтворювального процесу – основи розвитку [3].

Крайник О.А. вважає, що ключовим чинником регіонального розвитку є розвиток промисловості, збільшення частки промисловості й виробництва послуг. Промисловість є однією з провідних галузей економіки, яка забезпечує технічне переозброєння інших галузей та здійснює визначальний вплив на соціально-економічну ситуацію в регіону [4].

Змістові рамки поданих інтерпретацій регіонального розвитку тільки доповнюють його компоненти, а де факто є уточнюючими чинниками, за допомогою яких повинні наступати позитивні зміни. У їх переліку чергуються: економічна структура, навколишнє середовище, інфраструктура, рівень та якість життя населення, працевлаштування, інноваційні процеси і диверсифікація господарської структури регіонів, екорозвиток і покращення життя в регіонах, соціальний капітал тощо. Такі характеристики в синтезованому варіанті вказують на економічний, соціальний, технічний і технологічний, екологічний, інноваційний та інвестиційний аспекти регіонального розвитку.

Регіональний розвиток в економічному аспекті зумовлений економічним зростанням і проявляється в трансформації чинників виробництва (як внутрішніх, так і зовнішніх відносно регіону) у збільшену кількість продукції і послуг. У соціальному сенсі він охоплює зміни в міжлюдських стосунках і соціальній структурі, які проявляються в модифікації способу і вищій якості життя населення. Його складові в технічній і технологічній площині охоплюють різні передові зміни в сфері виробництва і в сфері послуг. У природному середовищі регіональний розвиток зосереджується перш за все на екологічній проблематиці, так зв. екорозвитку.

Підсумовуючи можна зазначити, що регіональний розвиток можна сприймати в категоріях змін в співіснуючих та взаємозалежних економічній, соціальній, технічній і технологічній, природній, політичній, адміністративній та ін. системах, які разом чи по черзі перманентно заміщають існуючі стани кращими відповідниками, тобто оцінюваними позитивно з точки зору прийнятих критеріїв.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів. Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua>
2. Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економ. систем: монографія / В. П. Решетило, Г. В. Стадник, І. А. Островський та ін.; за заг. ред. В. П. Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2013. – 241 с.
3. Шелегеда Б. Г. Стратегічний розвиток соціально-економічної інфраструктури регіону: монографія / Б. Г. Шелегеда, Л. М. Кузьменко, Л. В. Кравцова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром.-сті; Донецький ун-т економіки та права. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2011. – 320 с.
4. Соціально-економічний розвиток регіону: механізми державного впливу: монографія / кер. авт. кол. доц. О. П. Крайник; авт. кол.: Г. С. Третяк, О. М. Чемерис, І. І. Козак. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 232 с.